

szemléletének formálódását. Azt is bemutatja, miként válhattak az iskolai önképzőköri összejövetelek a Négyesy-féle szemináriumok előkészítőivé.

A kötet legérdekesebb tanulmánya Babits 1910-ben, a Nyugatban megjelent *Mese a Decameronból* című novellájának elemzése. Filológusi pontossággal veti egybe Babits szövegét nemcsak a korábbi magyar fordításokkal, hanem az olasz eredetivel is. Az elemzés egyszerre olvassa a *Mese a Decameronból*t más Babits-szövegek és a keresztény misztikus gondolkodók, különösen Avilai Szent Teréz írásai felől. Külön tanulmány foglalkozik Babitsnak a Nyugat Kiadónál megjelent munkáival, és a kiadott könyvek mögött rejlő emberi kapcsolatokkal.

Buda Attila írásai nemcsak a kutatók számára kínálnak érdekességeket: haszonnal forgathatja őket minden érdeklődő olvasó. A kötetet Babits Mihály velencei képeslapjai díszítik, a függelékben található névmutató pedig a gyors tájékozódást segíti.

CHOVÁN ISTVÁN

(Ráció Kiadó, Budapest, 2007,
312 oldal, 2700 Ft)

JACQUES ROUBAUD:

Költészet és emlékezet
Leoprepész fiának
találmánya

Jacques Roubaud költő, író, irodalmár és („nyugalmazott”) matematikus, a francia irodalom meghatározó alakja. *Költészet és emlékezet* című kötete 1993-ban tartott öt poétikai előadásának írott változata, melyekben a nyugati kultúra meghatározó költészetelméleti módszereivel száll vitába Platónról és Arisztotelész *Poetikájától* kezdve az orosz formalistákon át Barthes-ig.

A könyv alapgondolata, hogy az írásbeliség elterjedésével a költészet elveszítette korábbi (homéroszi) presztízst, még ha a modern reflexió, amely az antik filozófusok munkái nyomán bontakozott ki, ezt nem is vette figyelembe. Maguk a költők is hibásan reagálnak saját megváltozott helyzetükre: vannak, akik a korábbi idők tekintélyét követelik maguknak, mások az ihletett költő pózában tetszelegnek, néhányan pedig elfogadják, hogy a költészet kiszorul a komoly dolgok közül. Roubaud mindhárom választ helyteleníti, és egy új verselméletet alkot: a költészet ideáját a fogalmi gondolkodás és a tudomány korában. Modelljének előképeit a trubadúrokban és az antik lírikusban, Szimonidészben (őrá utal a könyv alcíme: *Leoprepész fiának találmánya*) nevezi

meg. Poétikai rendszerének fundamentuma, hogy a költészet „nem gondolkodik” és „nem mond semmit”, egyetlen funkciója, hogy az „emberi emlékezet privilegizált válaszadó szerve”, de mint ilyen, minden kor számára nélkülözhetetlen.

A *Költészet és emlékezet* mint szöveg a bölcsélet és a szépirodalom hátramezsgyéjén helyezkedik el, szerzője ízig-vérig szépíró marad. Alapvető költészetelméleti és filozófiai művekre reflektál, stílusa ugyanakkor könnyed, zseniális állításait nem áll szándékában lépésről lépésre bizonyítani. Saját művét mesének, „narratív pszeudo-levezetésnek” nevezi; a mese műfajához közelíti a szöveget a „leckék hérosza”, Szimonidész is, akiről szinte semmi biztosat nem lehet tudni, így „igazán vonzó a mesélő számára”.

Roubaud idézési technikája melőzi a szokványos formai kritériumokat, korábbi művekkel hosszú párbeszédet folytat, mondatai palimpszesztként íródnak össze korábbi szövegekével. Előadásait néhány helyen lebilincselő epizódok, narratív betétek tarkítják, szinte úgy érezzük, hogy egy egyszereplős színmű forgatókönyvét olvassuk.

Kiváló dramaturgiai érzékére vall az is, ahogyan a szöveg makroszerkezetét felépíti. Az első négy előadás során először a középkori *ars memoriae*nek, az emlékezés művé-

szetének módszereit ismerjük meg, majd a 20. századi pszichológiára terelődik a szó, ezután egy platóni dialógussal foglalkozunk. Sejtelmünk sincs arról, mindez hogyan kapcsolódik a költészethez (el tudjuk képzelni az előadások után a hallgatók értetlenségét, sőt felháborodását), míg az utolsó leckében az előadó – mint egy bűnügyi regény zseniális nyomozója – összekapcsolja a szálat, minden egyes korábbi gondolat a helyére kerül, és élénk tárul a hibátlan logikai váz, mint egy tökéletes

matematikai rendszer. Azazhogy majdnem tökéletes. Bár a szöveg lebilincselő, és maradéktalanul kielégíti az önmaga számára felállított esztétikai kritériumokat, a kulcsfontosságú utolsó oldalakra az előadás üteme annyira felgyorsul, hogy a megértés nehezzé válik.

Mintha a professzor kifutott volna az időből.

Roubaud előadásai a kilencvenes évek elején hangzottak el. A hosszú kultúrtörténeti utazás végén az akkori jelenbe megérkező szöveg szerzője aggodalommal tekint a nyugati műveltség következő évezrede elé. A költészet válságának, sőt halálának (szinte közhelyszerű) témáját ő – saját poétikai modellje alapján – az egyéni emlékezet felbomlásával magyarázza és általános társadalomkritikai kontextusba helyezi.

A magyar fordítás kiválóan visszaadja a szerző nyelvi játékoságát, finom humorát. A francia kiadásnál szegényebb tipográfiáért is kárpótást nyújt a fordító utószava, melyből kiderül: Roubaud gondolatmenetének itt nincs vége, borongós poétikaelméleti eszmeftuttatásai a *Poésie, etcetera: ménage* című könyvében folytatódnak.

VELKEY GYÖRGY

(Fordította Seláf Levente, Typotex Kiadó, Budapest, 2007, 228 oldal, 2200 Ft)

RICHARD RORTY:

Filozófia és társadalmi remény

Míg a *Filozófia és társadalmi remény* magyar kiadásának borítóján a New York-i szabadságszobor látható, addig az eredetién Wim Wenders felvétele az észak-amerikai prériről. A meghódításra váró „szűzföldek” látványa mintha egyfajta belső kapcsolatra utalna a pragmatizmus, e tősgyökeres amerikai filozófiai irányzat, valamint az egykori pionírok szellemisége között. Richard Rortytól, a kortárs pragmatizmus vezető alakjától valóban nem volt idegen az úttörő-attitűd; a 2007 júniusában elhunyt gondolkodó szerint a filozófia feladata nem az, hogy időtlennek vélt kérdések korlátai kö-

zé zárkózzon, hanem hogy nyitott legyen az emberi *jövő* felé.

Rorty, aki jó eséllyel pályázhatott volna a legellentmondásosabb kortárs filozófus címére, az analitikus (nyelv)filozófia iskoláját járta ki, hogy aztán későbbi fő művében, a *Philosophy and the Mirror of Nature*-ben szisztematikusan megkérdőjelezze annak központi előfeltevéseit. Ez a kritikai (vagy Wittgensteinnel szólva: „terapeutikus”) tevékenység további műveiben általánosabb filozófiakritikává szélesedett. Rorty szerint a filozófia problémái mindig adott társadalmi-történeti kontextusban születnek, ezért ha túlságosan akuttá válnak, nem a megoldásukra, hanem a feloldásukra kell törekednünk e kontextus kritikai felülvizsgálata révén. Így kell közelítenünk ahhoz az ismeretelméleti problematikához is, amely az újkortól, Descartes, Locke és kortársaik munkásságától kezdve vált uralkodóvá a filozófiai gondolkodásban.

Az ismeretelmélet-központú hagyomány az emberi tudást a világ tükrözéseként, reprezentációjaként fogja fel. Emiatt azonban választ kell adnia arra a kérdésre, vajon adekvát módon képezzük-e le a világot, nem vagyunk-e akár teljes tévedésben azal kapcsolatban, s így állandó csatározásra kényszerül a szkepticizmus-sal. Rorty szerint a kiutat az jelenti, ha lecseréljük azt a fogalomkészletet, amely lehetővé teszi a szkepticus kérdés felmerülését: ha a tudásra